

УДК 330.1:338

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.34>

Ткачук Г.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

СТРУКТУРОВАНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА

У даній статті досліджуються особливості функціонування системи економічної безпеки сучасного підприємства харчової промисловості, яке працює в умовах трансформаційних перетворень. Представлено структуровану модель системи економічної безпеки трансформаційних перетворень сучасного підприємства у складі трьох підсистем: концептуальні засади безпечності трансформаційних перетворень, корпоративна політика трансформаційних процесів, система забезпечення економічної безпеки підприємства. Система забезпечення структурована за видами трансформаційних перетворень та представлена елементами організаційно-економічного характеру. Механізм забезпечення економічної безпеки розглядається як складова частина системи забезпечення та системи економічної безпеки підприємства. Визначено основні функції економічного механізму забезпечення та необхідний інструментарій, виділено основні проблеми, які ускладнюють формування на підприємстві дієвої системи забезпечення економічної безпеки трансформаційних перетворень та зроблено висновки щодо проведення подальшого дослідження за тематикою даної статті.

Ключові слова: економічна безпека, трансформація, трансформаційні процеси, трансформаційні перетворення, безпечність трансформацій, економічна система, підприємство, забезпечення економічної безпеки, механізм забезпечення.

СТРУКТУРИРОВАНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧЕСЬКОЇ БЕЗОПАСНОСТІ
ТРАНСФОРМАЦІОННИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ПРІДПРИЯТТЯ

Ткачук Г.А.

В даній статті досліджуються особливості функціонування системи економічної безпеки сучасного підприємства харчової промисловості, яке працює в умовах трансформаційних перетворень. Представлена структурована модель системи економічної безпеки трансформаційних перетворень сучасного підприємства в складі трьох підсистем: концептуальні основи безпеки трансформаційних перетворень, корпоративна політика трансформаційних процесів, система забезпечення економічної безпеки підприємства. Система забезпечення структурована за видами трансформаційних перетворень і представлена елементами організаційно-економічного характеру. Механізм забезпечення економічної безпеки розглядається як складова частина системи забезпечення і системи економічної безпеки підприємства. Визначені основні функції економічного механізму забезпечення і необхідні інструменти, виділені основні проблеми, які ускладнюють формування на підприємстві ефективного механізму забезпечення економічної безпеки трансформаційних перетворень, а також зроблені висновки про проведення подальшого дослідження по тематичній даній статті.

Ключові слова: економічна безпека, трансформація, трансформаційні процеси, трансформаційні перетворення, безпека трансформацій, економічна система, підприємство, забезпечення економічної безпеки, механізм забезпечення.

STRUCTURED MODEL OF ECONOMIC SECURITY SYSTEM
OF TRANSFORMATIONAL TRANSFORMATIONS OF THE ENTERPRISE

Tkachuk Haluna

This article explores the peculiarities of the functioning of the economic security system of the modern food industry enterprise, which works in the conditions of transformational transformations. The use of common methods of economic systems research has allowed the author to present a structured model of the economic security system of transformational transformations of a modern enterprise. The model of economic security of transformational transformations of the enterprise is presented as a part of three subsystems, among which: conceptual bases of safety of transformational transformations, corporate policy of transformation processes, system of ensuring economic security of the enterprise. It is noted that corporate policy is determined in accordance with the chosen concept of security of transformational transformations. In the author's vision, transformational transformations can be considered safe if the existing economic security system of the enterprise is able to predict, timely identify and assess the likely threats and negative trends caused by these transformations, to provide the maximum possible protection against their impact, to develop and implement measures for their rapid implementation, prevention and response. The study found that the elements of the economic security system of different enterprises may be different in number, composition and content. The security system is structured by types of transformational transformations and is represented by elements of organizational and economic character. The economic security mechanism is considered as an integral part of the security system and the economic system of the enterprise. The basic functions of the economic security mechanism and the necessary tools (technologies, tools, security measures) are identified. The author identifies the main problems that complicate the formation at the food industry enterprises of an effective system of ensuring the economic security of transformational transformations. Conclusions are made regarding further research on the topic of this article.

Keywords: economic security, transformation, transformation processes, transformational transformations, security of transformations, economic system, enterprise, ensuring economic security, mechanism of providing.

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства харчової промисловості в сучасних умовах – це такий її стан при якому забезпечується фінансова стабільність функціонування підприємства, створюється підґрунтя для подальшого економічного розвитку. Наявність розгалуженої системи економічної безпеки на підприємстві сьогодні вже не просто дана модним тенденціям в бізнесі, а нагальна потреба. Якщо на підприємстві такої системи немає – її треба терміново створювати. У зв'язку із вищезазначеним виникає важливе питання щодо забезпечення необхідного рівня функціонування системи економічної безпеки. Особливої актуальності це питання набуває в умовах постійних трансформаційних процесів, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі, та відсутності єдиного наукового підходу до структури та змісту самої системи економічної безпеки.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблематиці забезпечення економічної безпеки присвячено доволі багато праць сучасних науковців, серед яких Бланк І.А. [1], Васильців Т.Г. [2], Геєць В.М. [3], Іванюта Т.М. [4], Козаченко Г.В. [5], Ляшенко О.М. [6], Франчук В.І. [7] та багато інших. Практично всі науковці визнають необхідність комплексного підходу до вивчення проблемних питань в даній сфері дослідження. Однак, відсутній єдиний підхід до формування складових як системи економічної безпеки підприємства, так і системи її забезпечення. Система економічної безпеки підприємства представлена різними елементами, що мають різний зміст. На наш погляд треба більш детально розглянути аспекти формування системи економічної безпеки та її забезпечення в умовах підвищення ризикованості негативного впливу трансформаційних процесів на підприємстві.

Таблиця 1. Структурована модель системи економічної безпеки трансформаційних перетворень підприємств харчової промисловості

Система економічної безпеки трансформаційних перетворень підприємств харчової промисловості	
Компонент підсистеми	Елементи компонентів підсистеми
Підсистема 1. Концептуальні засади безпеки трансформаційних процесів	
1. Концепція безпечності (економічної безпеки) трансформаційних перетворень	Трансформаційні перетворення можуть вважатися безпечними, якщо існуюча система економічної безпеки підприємства в змозі спрогнозувати, своєчасно виявити та оцінити ймовірні загрози та негативні тенденції, які викликані цими перетвореннями, забезпечити максимально можливий захист від їхнього впливу, розробити та оперативно реалізувати заходи щодо їх запобігання та ліквідації наслідків
2. Мета системи економічної безпеки	Досягнення безпечного рівня трансформаційних перетворень
3. Завдання системи економічної безпеки	1) захист від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз трансформаційних процесів; 2) забезпечення ефективності корпоративних ресурсів; 3) забезпечення успішної реалізації та захист корпоративних інтересів в умовах трансформаційних перетворень; 4) захист бізнесу від злочинних дій, включаючи ймовірність рейдерства, під час здійснення зовнішніх та внутрішніх трансформацій; 5) захист конкурентоздатності бізнесу
4. Суб'єкти	Служба економічної безпеки, керівники підрозділів підприємства, керівництво та власники підприємства
5. Об'єкти	1) ресурсна безпека; 2) кадрова безпека; 3) інформаційна безпека; 4) продовольча безпека; 5) фінансова безпека; 6) безпека власності та корпоративного управління (правова)
6. Інші концептуальні засади	1) принципи безпеки трансформаційних процесів; 2) методи системи економічної безпеки; 3) заходи забезпечення
Підсистема 2. Корпоративна політика економічної безпеки трансформаційних перетворень	
1) стратегія захисту; 3) професійна діяльність; 5) методологія діагностики та оцінки;	2) менеджмент; 4) корпоративний контроль
Підсистема 2. Система забезпечення економічної безпеки підприємства	
1. За видами трансформаційних перетворень	1) Організація діяльності захисту економічної безпеки трансформаційних перетворень; 2) Економічний механізм забезпечення економічної безпеки
2. За видами забезпечення (кадрове, інформаційно-комунікативне, обліково-аналітичне, фінансове, правове т.п.)	1) Організація діяльності захисту економічної безпеки трансформаційних перетворень; 2) Економічний механізм забезпечення економічної безпеки

Постановка завдання. В даній статті поставлені та реалізовані наступні завдання:

– дослідження структури та складу елементів системи економічної безпеки трансформаційних перетворень підприємства;

– визначення взаємозв'язку між категоріями «система економічної безпеки», «система забезпечення економічної безпеки» та «механізм забезпечення економічної безпеки» для підприємств, які функціонують в умовах трансформаційних перетворень;

– дослідити структуру економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За нашими міркуваннями, для побудови дієвої системи економічної системи та її забезпечення необхідно використовувати системний підхід, виходячи з того, що будь-яка система може бути розкладена на відповідні підсистеми, компоненти та елементи. Для цього визначимо наступне:

1. Для початку відзначимо, що кожне підприємство саме вже представляє собою унікальну систему. Навіть незважаючи на однакову галузеву належність або проведення ідентичних трансформаційних процесів, складові системи економічної безпеки різних суб'єктів господарювання будуть відрізнятися один від одного щонайменше за змістом.

2. Система економічної безпеки підприємства має такі підсистеми:

- 1) концептуальних засад безпеки трансформаційних перетворень;
- 2) корпоративна політика економічної безпеки;
- 3) системи забезпечення економічної безпеки.

До концептуальних засад системи економічної безпеки необхідно включати такі компоненти: концепція економічної безпеки, мета та завдання, суб'єкти та об'єкти системи економічної безпеки, інші компоненти за вибором підприємства (табл. 1).

Концепція безпечності (економічної безпеки) трансформаційних перетворень визначена нами в попередніх дослідженнях [8] та полягає в наступному: трансформаційні перетворення можуть вважатися безпечними, якщо існуюча система економічної безпеки підприємства в змозі спрогнозувати, своєчасно виявити та оцінити ймовірні загрози та негативні тенденції, які викликані цими перетвореннями, забезпечити максимально можливий захист від їхнього впливу, розробити та оперативно реалізувати заходи щодо їх запобігання та ліквідації наслідків.

На зміст елементів кожного компонента впливає багато факторів, включаючи зовнішні та внутрішні ризики трансформаційних процесів, розуміння власників підприємства необхідності створення дієвого

захисту від негативного впливу трансформаційних перетворень, ресурсний потенціал підприємства, рівень ризикованості бізнесу тощо.

Прийняті концептуальні засади дозволяють підприємству сформулювати корпоративну політику економічної безпеки трансформаційних перетворень.

Заявлені концептуальні підходи до формування системи економічної безпеки трансформаційних процесів та відповідна корпоративна політика мають бути реалізовані на практиці через відповідну систему забезпечення економічної безпеки.

Таким чином, система економічної безпеки трансформаційних перетворень представляє собою сукупність заявлених концептуальних засад щодо безпеки трансформаційних процесів, розробленої на їх основі корпоративної політики та системи забезпечення економічної безпеки підприємства, які у взаємодії дозволяють реалізувати корпоративну політику підприємства в умовах трансформаційних перетворень.

3. Система забезпечення економічної безпеки підприємства, на наш погляд, повинна відповідати на питання «хто?» та «яким чином?» буде реалізовувати на підприємстві концептуальні засади та корпоративну політику системи економічної безпеки в умовах трансформаційних перетворень.

Перше питання вирішується за допомогою організації діяльності захисту економічної безпеки трансформаційних перетворень та її регламентації.

За реалізацію другого питання відповідає економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проведене структурне дослідження дозволяє зробити висновок щодо змісту системи забезпечення. А саме, система забезпечення економічної безпеки підприємства – це сукупність структурних елементів, які забезпечують процес реалізації концептуальних підходів досягнення необхідного рівня безпечності трансформаційних процесів на підприємстві.

Для забезпечення позитивного стійкого ефекту у якості компонентів системи забезпечення економічної безпеки бажано використовувати види трансформаційних перетворень, які відбуваються на підприємстві або мають зовнішній характер, але суттєво впливають на економічну безпеку підприємства. Підприємство може обрати інший склад компонентів забезпечення економічної безпеки, наприклад, за видами забезпечення тощо.

4. Як бачимо, ми логічно переходимо до розгляду поняття «механізм системи економічної безпеки» користуючись діалектичним методом пізнання. Меха-

нізм забезпечення економічної безпеки ми розглядаємо як структурний компонент системи забезпечення (рис. 1). Вважаємо, що вивчення сутності та структури економічного механізму забезпечення економічної безпеки не раціонально без дослідження особливостей та проблематики системи забезпечення економічної безпеки та самої системи економічної безпеки трансформаційних перетворень.

5. Механізм забезпечення економічної безпеки включає, за нашими міркуваннями, відповідні технології, інструменти та заходи, як показано на рис. 2.

Запропонований економічний механізм виконує інформаційно-комунікаційну, організаційно-регламентаційну, контрольню-моніторингову та методичну функції.

Інструментарій даного механізму включає необхідний набір технологій, інструментів та заходів захисту. В умовах трансформаційних перетворень актуальними стають технології ідентифікації загроз, тестування системи, оцінки негативного впливу загроз, технології захисту.

Необхідно звернути особливу увагу на те, що нагальна проблема створення дієвої системи забезпечення безпеки процесів трансформації полягає у відсутності свідомого підходу до створення самої системи економічної безпеки на підприємствах харчової промисловості. У кращому випадку у керівництва підприємства існує розуміння того, що збитковість діяльності, наявність простроченої дебіторської заборгованості та відсутність власних оборотних коштів є негативним факторами, а підтримка виробничого обладнання у робочому стані та дотримання режиму економії виробничих запасів та високої якості готового продукту – основа конкурентоздатності підприємства. Однак контроль окремих індикаторів не дає змоги побачити цілісну картину безпечності бізнесу підприємства. Тільки системний підхід дозволяє створити повноцінне забезпечення економічної безпеки на підприємстві та сприяти своєчасному виявленню реальних загроз економічній безпеці підприємства, достовірній оцінці їх негативного впливу та запровадження заходів для їх нейтралізації, невідлужно або повній ліквідації їх наслідків.

Висновки з проведеного дослідження. Використання розповсюджених методів дослідження економічних систем дозволило нам представити структуровану модель системи економічної безпеки трансформаційних перетворень сучасного підприємства. В подальших дослідженнях необхідно більш детально розглянути зміст складових елементів механізму забезпечення безпеки трансформаційних процесів.

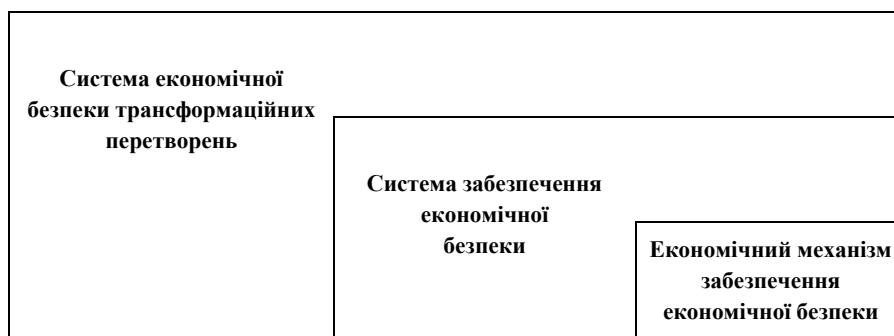
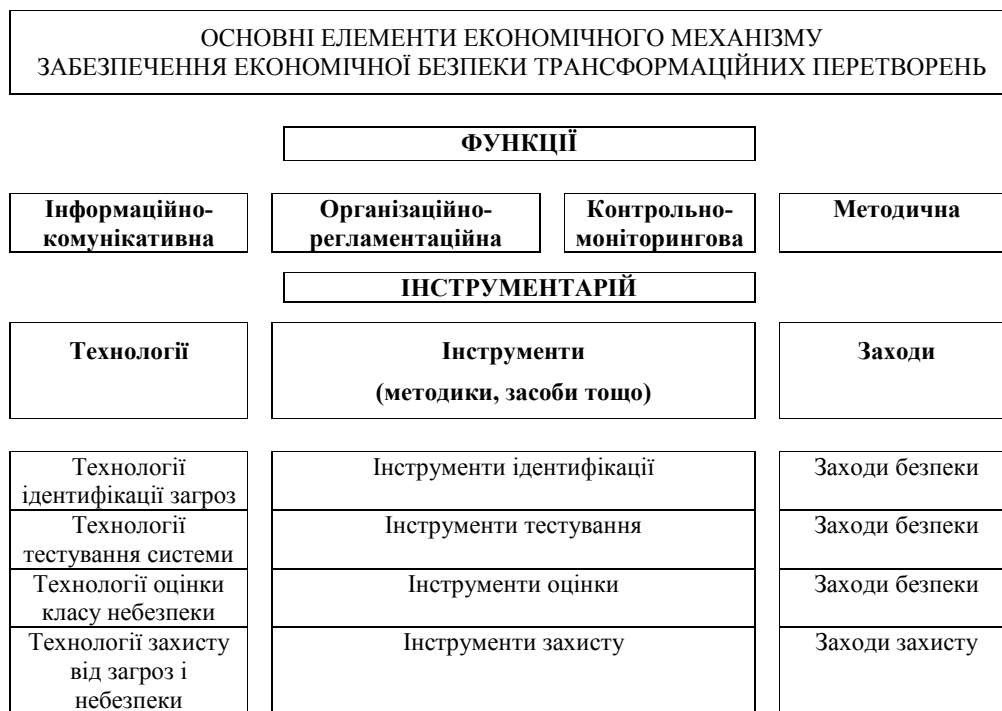

Рис. 1. Місце економічного механізму забезпечення економічної безпеки в системі економічної безпеки трансформаційних перетворень підприємства

Рис. 2. Основні елементи економічного механізму забезпечення економічної безпеки трансформаційних перетворень

1. Бланк І.А. *Управление финансовой безопасностью*. Киев : Эльга : Ника-Центр, 2009. 778 с.
2. Васильців Т.Г. *Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення : монографія*. Львів : Арал, 2008. 386 с.
3. Гець В.М. *Модельовання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія*. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
4. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. *Економічна безпека підприємства : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]*. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
5. Козаченко Г.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. *Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монографія]* Київ : Лібра, 2003. 280 с.
6. Ляшенко О.М. *Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія]*. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. 400 с.
7. Франчук В. І. *Основи економічної безпеки : навч. посібник*. Львів : ЛДУВС, 2009. 204 с.
8. Ткачук Г.О. *Концепція безпечності трансформаційних перетворень на підприємствах харчової промисловості. Інформаційне суспільство: технологічний, економічний та технічний аспекти становлення (випуск 43): матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції 14 листопада 2019 року. Тернопіль, 2019. Збірник тез доповідей: випуск 43. Частина 2. С. 31–33.*

1. Blank I.A. (2009). *Financial Security Management*. Kiev: Elga: Nika-Center, 778 p. (in Ukrainian)
2. Vasylytsev T.G. (2008). *Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanism of strengthening: monograph*. Lviv: Aral, 386 p. (in Ukrainian)
3. Geets V.M. (2006). *Modeling of economic security: state, region, enterprise: monograph*. Kharkiv: VD INZHEK, 240 p. (in Ukrainian)
4. Ivanyuta T.M. (2009). *Zaichkovsky AA Economic safety of the enterprise: textbook. tool. [for students higher. teach. lock]*. Kyiv: Center for the educational letter of the tour, 256 p. (in Ukrainian)
5. Kozachenko G.V., Ponomarev V.P., Lyashenko A.N. (2003). *Economic Security of the Enterprise: Essence and Mechanism of Provision: [monograph]*. Kyiv: Libra, 280 p. (in Ukrainian)
6. Lyashenko O.M. (2011). *Conceptualization of management of economic security of the enterprise: [monograph]*. Lugansk: SNU them. V. Dahl, 400 p. (in Ukrainian)
7. Franchuk V.I. (2009). *Fundamentals of economic security: textbook. manual*. Lviv: LDUVS, 204 p. (in Ukrainian)
8. Tkachuk H.O. (2019). *The concept of security of transformational transformations at the enterprises of the food industry. Information Society: Technological, Economic and Technical Aspects of Becoming (Issue 43): Proceedings of an International Scientific Internet Conference on November 14, 2019. Ternopil. Abstract of theses: issue 43. Part 2, pp. 31–33. (in Ukrainian)*

E-mail: talla2007@ukr.net